

Fen Bilgisi Eğitimi Doktora Öğrencilerinin Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri¹

Problems of PhD Students Studying Science Education and Suggestions of the Problems

Oğuzhan NACAROĞLU^{ID}, Dr., Malatya Bilim ve Sanat Merkezi, onacaroglu44@gmail.com

Oktay BEKTAŞ^{ID}, Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, obektas@erciyes.edu.tr

Nacaroğlu, O. ve Bektaş, O. (2022). Fen Bilgisi Eğitimi Doktora Öğrencilerinin Karşılaştıkları Problemler ve Çözüm Önerileri. *Batı Anadolu Eğitim Bilimleri Dergisi*, 13(1), 95-117.

Geliş tarihi: 11.11.2020

Kabul tarihi: 24.01.2022

Yayımlanma tarihi: 28.06.2022

Öz. Bu araştırmanın amacı, bir devlet üniversitesinde fen bilgisi eğitiminde öğrenim gören doktora öğrencilerinin, doktora eğitimi süresince karşılaştıkları problemleri ve bu problemlere yönelik öğrencilerin çözüm önerilerini belirlemektir. Araştırmada, nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu fen bilgisi eğitiminde öğrenim gören beş doktora öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Verilerin analizinde tümevarımsal içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen verilere göre kodlar, kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda fen bilgisi eğitimi doktora programında öğrenim gören öğrencilerin doktora programına kabul edilme sınavından tez teslimine kadar geçen sürede birçok problemlerle karşılaştıkları tespit edilmiştir. Bu problemlere ders kredilerinin az olması nedeniyle alınan ders sayısının fazla olması, yeterli sınavın kapsamının çok geniş ve hazırlık süresinin kısa olması, öğrencilerin bu alandan mezun olduktan sonra üniversiteler bünyesinde kadro bulmada sorun yaşamaları örnek verilebilir. Öğrenciler ders kredilerinin yükseltilmesi, öğretim üyelerinin ders açmalarının sağlanması, eğitim kökenli doktora mezunlarının kadroya alınması şeklinde önerilerde bulunmuşlardır. Doktora öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemelerin yapılması ve somut adımların atılabilmesi için çalışmanın kapsamının genişletilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Fen bilgisi eğitimi, Doktora öğrencileri, Doktora eğitimi problemleri.

Abstract. This study aims to determine the problems faced by PhD students who study science education in a public university during their PhD education and to propose solutions to these problems. The phenomenology design, one of the qualitative research method designs, was used in the study. The study group consisted of five PhD students studying science education. The semi-structured interview was used as data collection tool. Inductive content analysis was used to analyze the data. Codes, categories, and themes were created according to the obtained data. As a result of the research, it was determined that students studying in the science education doctorate program have encountered many problems from the admissions exam to the thesis submission. Examples of these problems are the high number of courses taken due to the low course credits, the wide scope of the proficiency exam and the short preparation period, and the students having problems in finding staff within the universities after graduating from this field. The students made suggestions such as increasing the course credits, enabling faculty members to open courses, and recruiting doctorate graduates with educational backgrounds. It is recommended to expand the scope of the study to make the necessary arrangements and take concrete steps in line with the views of the doctoral students.

Keywords: Science education, PhD students, PhD education problems.

¹ Bu makale, 15-17 Mart 2019 tarihlerinde düzenlenen 2. Uluslararası Battalgazi Multidisipliner Çalışmalar Kongresi'nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Extended Abstract

Introduction. Graduate education has the objectives of benefiting science through research, meeting the needs of society, and raising scientists in a field. This education includes master and doctorate education (Pyhalto, Toom, Stubb and Lonka, 2012). In this respect, graduate education is one of the important tasks of the universities (Balı and Dönmez, 2018). The aim of the postgraduate studies is to meet the needs of the faculty of universities and to educate the qualified individuals who can take part in the solution of the social, economic and educational problems of the country (Ünal and İltter, 2010). In line with this purpose, today, the number of PhD students is increasing rapidly. During the education period, doctoral students must conduct many processes such as selecting courses and advisors, determining the thesis topic, taking the qualification exam, determining the thesis monitoring committee, and writing and submitting a six-month report (Bakioğlu and Gürdal, 2001). Therefore, it is important to identify, and solve the problems that arise during this difficult period (Ezebilo, 2012).

It is natural that problems arise in every system where people need to communicate with each other (Balı and Dönmez, 2018). Therefore, these problems need to be solved by taking concrete steps. It can vary from institution to institution, from department to department and from individual to individual problems in the graduate education process (Barutçu and Onaylı, 2016). Therefore; the problems experienced by the PhD students in science education in a public university and their solutions to these problems are investigated in depth in this study. In other words, the problems encountered by the PhD students studying in the science education program until the time they graduated from the program were determined in terms of their perspectives and their suggestions for the solutions to these problems were analyzed in detail.

Method. This research was carried out by using phenomenology from qualitative research method designs. The maximum diversity sampling method was preferred to determine the study group. The study group consisted of five PhD students studying science education at a state university during the academic year 2018-2019 in this study. Semi-structured interview was used as data collection tool in this study. While preparing the interview form, first of all, literature review was performed to form the question pool and then; after the determining the questions, opinions of two science educators, and a Turkish teacher were taken to control the questions. In this study, content analysis was used to analyze the data.

Results. In the “doctorate entrance exam problems and suggestions” theme, participants stated that they had three main problems in terms of the selection criteria, interview, academic staff, and graduate education entrance examination (ALES), and the graduation average score. They also expressed that some suggestions to solve these problems such as the higher ALES score and the higher graduation average score. Participants had four basic problems in the theme of the problems in the process of doctorate and suggestions. These were the problems of arrival and departure, adaptation to courses, the communication with instructors, and communication with the supervisor. Only one participant (Elif) suggested that scientific preparation courses should be opened. Participants said that they had four main problems regarding the doctorate courses. These were the problems regarding the number of courses, program of course, homework submission, instructor, supervisor, and classmates. Ali, Ayse, and Omer made three main suggestions for the solution of these problems regarding the courses. In the theme of the problems regarding the qualification exam and suggestions, four participants (Ali, Ayse, Elif, and Alp) stated that they possessed the problem in terms of preparation process. They said that the preparation time for the exam was insufficient. Likewise, four participants except for Alp had the problem regarding the content of exam. For instance, Ali expressed that the number of questions is too much. As suggestion to problem, Ayse and Omer stated that the length of time between written and oral exams can be longer. Participants

mentioned that they experienced four central problems about thesis study. These problems were about the proposal, supervisor, literature review and foreign language.

Discussion and Conclusion. When the findings were examined; it is concluded that participants have problems in almost all themes. These results are similar to some studies (Kurnaz and Alev, 2009; Balı and Dönmez, 2018; Karaman and Bakırcı, 2010). For instance, Kurnaz and Alev (2009) stated that the graduate students had difficulty in choosing a course, did not recognize the faculty members, and could not obey the criteria of the institute. On the other hand, as a suggestion, Karaman and Bakırcı (2010) stated that comprehensive researches should be carried out with the institute staff, faculty members, students, and administrative staff to solve the problems identified.

The participants thought that the number of courses they took during a semester was very high. This result is similar with the study done by Çoruk, Çağatay and Öztürk (2016), Nayır (2011), and Balı and Dönmez (2018). In this context, Balı and Dönmez (2018) stated that the number of compulsory courses should be reduced and the number of elective courses should be increased. In this study, the participants also suggested that the course credits should be increased and the problems of PhD students about choosing the course should be solved by opening the elective courses.

When the opinions of the participants were received within the scope of the “Doctoral Qualifying Exam”, it was concluded that the scope of the examination was very wide, the preparation time was insufficient and the written and oral exams were performed on the same day during the examination. Participants suggested that there should be a longer period of time between the written and oral exams. In this respect, the scope of the proficiency exam can be clearly identified and the oral and written exams can be held on different days in accordance with the opinions of the participants. Participants concluded that they possessed a problem regarding the foreign language usage. This conclusion is similar with the studies of Cadman (1997) and Gürel (2011).

Giriş

Günümüzde bilimsel çalışmalara öncülük edebilecek belli donanımlara sahip bireylerin yetiştirilmesi tüm toplumların temel amaçları arasındadır. Bu amaç doğrultusunda lisans eğitiminin yanında lisansüstü eğitime de verilen önem giderek artmaktadır (Aydemir ve Çam, 2015). Çünkü araştırma yoluyla bilime yarar sağlamak, toplumun gereksinimlerini karşılamak (Özoğlu, 2010; Tosun, 2001) ve bu alanda bilim insanı olmayı amaç edinmiş bireyler yetiştirmeyi hedefleyen lisansüstü eğitim, bilimsel çalışmaların önemli adımlarından biri olarak görülmektedir (Sayan ve Aksu; 2005; Türker, 1996). Başka bir ifadeyle lisansüstü eğitim günümüz toplumlarının ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi için verilmesi gereken bir eğitimidir (İlhan, Sünkür ve Yılmaz, 2012). Nitekim bilimsel araştırma basamaklarını kullanan, sorun çözme becerisine sahip, eleştirel ve analitik düşünebilen bireyler yetiştirmek lisansüstü eğitimin temel amaçları arasındadır (Karaman ve Bakırcı, 2010). Lisansüstü eğitim programları 1950'lerde usta-çırak ilişkisi şeklinde, 1981 yılından itibaren ise yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık ve sanatta yeterlik adı altında enstitülerin sorumluluğunda devam etmektedir (Dursun ve Yıldırım, 2020).

Yüksek lisans eğitimi, öğrencileri doktora eğitimine hazırlamak, nitelikli ve bilimsel çalışmalar yapma konusunda belli donanımlara sahip bireyleri yetiştirmek gibi amaçlara sahiptir (Ayvacı, Ünal, Yıldız ve Bakırcı, 2014; Karaman ve Bakırcı, 2010; Varış, 1972). Doktora eğitimi ise ülkenin kalkınmasına yardımcı, bilimsel konularda geniş ve derin düşünen, yeni ve özgün çalışmaları ortaya koyma becerisine sahip bireyleri yetiştirmeyi amaç edinir (Karakütük, 1989; Pyhältö, Toom, Stubb ve Lonka, 2012). Yükseköğretim Kurulu doktora programının amaçlarını öğrenciye bağımsız araştırma yapma, bilimsel problemleri, verileri geniş ve derin bir bakış açısı ile irdeleyerek yorum yapma, analiz etme ve yeni sentezlere ulaşmak için gerekli becerileri kazandırma şeklinde ifade etmektedir (Yüksek Öğretim Kurulu-YÖK, 2016). Bu bakımdan lisansüstü eğitim, üniversitelerin önemli görevlerinden birisini oluşturmaktadır (Balı ve Dönmez, 2018; Çoruk, Çağatay ve Öztürk, 2016). Üniversiteler de bilim üretme noktasında lisansüstü eğitime büyük önem vermektedir (Bağrıacık Yılmaz, Su Tonga ve Çakır, 2017).

Üniversiteler bünyesinde açılan lisansüstü eğitimlerin amacı; üniversitelerin öğretim üyesi ihtiyacını karşılamak, ülkenin toplumsal, ekonomik, eğitimsel sorunlarının çözümünde rol alabilecek donanımlı, karşılaştığı problemlere somut çözüm üretme yeteneğine sahip bireyleri yetiştirmektir (Bülbül, 2003; İlter, 2019; Sevinç, 2001; Ünal ve İlter, 2010). Üniversiteler bu amaçlar doğrultusunda toplumsal kalkınmaya yardımcı, nitelikli insan gücünü lisansüstü eğitim programları ile gerçekleştirmektedir (Kaya, 2014). Bu amaç doğrultusunda günümüzde doktora eğitimine diğer ülkelerde olduğu gibi daha çok önem verilmektedir. (Ağırlioğlu, 2013). Bu duruma bilimde yaşanan hızlı değişimler, toplumsal kalkınmada nitelikli bireylere ihtiyacın artması, nitelikli bireylerin iş sektöründe öncelikle tercih edilmeleri, kariyer bağlamında yükselme gibi nedenler örnek gösterilebilir (İlter, 2019; Kilmen, 2007). Bu ve benzeri nedenlerden dolayı günümüzde doktora öğrencilerinin sayısı da giderek artmaktadır (YÖK, 2018).

Doktora öğrencilerinin, eğitimleri boyunca ciddiye alması gereken birçok görev ve sorumlulukları vardır. Doktora öğrencilerinin eğitim sürecinde ders seçme, tez konusu belirleme, yeterlilik sınavına girme, tez izleme komitesine altı aylık rapor hazırlama ve sunma gibi birçok süreci bir arada yürütmesi gerekmektedir (Bakıoğlu ve Gürdal, 2001). Dolayısıyla bu zorlu süreçte ortaya çıkan problemlerin belirlenmesi ve çözüme kavuşturulması önemli görülmektedir (Ezebilo, 2012). Alanyazın taraması yapıldığında doktora eğitimi alan öğrencilerin yaşadıkları problemler ve çözüm önerilerine dair çalışmaların yapıldığı görülmektedir (Balı ve Dönmez, 2018; Çavdar, 2001; Ezebilo,

2012; İpek Akbulut, Şahin ve Çepni, 2013). Çalışmalar incelendiğinde doktora öğrencilerinin akademik yetersizlik ve danışmanla sorunlar yaşaması (Philips ve Pugh, 2005; Pyhäntö vd., 2012), herhangi bir kurumda çalışıp devam problemlerinin olması (Baird, 1997; Sayan ve Aksu, 2005), uzun ve zorlu doktora sürecinde özel hayatlarını ihmal etmeleri (Özmen ve Güç, 2013), yetersiz yönlendirme (Barutçu ve Onaylı, 2016; Ezebilo, 2012), tez yazım aşamasında zorluk yaşama (Wright, 2003) gibi bir çok sorunla karşı karşıya kaldıkları ifade edilmiştir. Duan ve Shan (2013) lisansüstü eğitimle ilgili bu sorunları akademik, örgütsel ve kişisel başlıkları altında incelemiştir. Bu sorunlar da öğrencilerin eğitimlerinin uzamasına ya da eğitimlerini yarıda bırakmalarına neden olmaktadır (Kayıkcı ve Ercan, 2013). Dolayısıyla tüm alanlarda doktora eğitimi alan öğrencilerin bu süreçte yaşadıkları sorunların belirlenmesi ve çözümüne dair önlemlerin alınması gerekmektedir. Bu eğitimlerden birisini de eğitim fakültelerinde yürütülen doktora eğitimleri oluşturmaktadır.

Öğretmenlerin bilimsel okuryazarlıklarının artırılması ve günümüz şartlarına uygun bir şekilde mesleki gelişmelerinin sağlanması gerekmektedir. Nitekim öğretmenlerin öğrenmeye yönelik tutum ve davranışları öğrencilerin öğrenmesini doğrudan veya dolaylı olarak etkileyebilmektedir (Darling-Hammond, 2010). Bu bağlamda eğitim bilimleri alanında lisansüstü programların yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Her bölümde yürütülen lisansüstü eğitimler değerli olmakla birlikte (Türker, 1996), ülkenin öğretmen ihtiyacını karşılamak için eğitim veren eğitim fakültelerinde yürütülen lisansüstü eğitimler, ülkenin sosyal mimarları olan öğretmenlerin akademik, sosyal ve kişisel gelişiminde önemli bir yer tutmaktadır (Alabaş, Kamer ve Polat, 2012). Bu süreçte bireylerin eleştirel ve derin düşünmesini etkileyen, bağımsız ve yenilikçi araştırmalar yapmasını sağlayan doktora eğitimi (Tuzcu, 2003), öğretmenlerin kendi alanlarında akademik gelişmelerini sağlamakla birlikte, bu eğitimi alan öğretmenlerin öğrencilerine farklı bakış açısı kazandırması bakımından da değerlidir. Dolayısıyla eğitim alanında doktora yapan öğretmenlerin yaşadıkları problemlerin belirlenerek dikkate alınması gerekmektedir (Başer, Narlı ve Günhan, 2010).

İnsan faktörünün olduğu her sistemde problemlerin ortaya çıkması doğal olmakla birlikte (Balı ve Dönmez, 2018), ortaya çıkan problemlerin çözüme kavuşturulması ve bu süreçte somut adımların atılması gerekmektedir. Lisansüstü eğitimde yaşanan problemler kurumdan kuruma, bölümden bölüme, bireyden bireye değişebilmektedir (Barutçu ve Onaylı, 2016). Örneğin öğretmenlerin, okul yöneticilerinin ve müfettişlerin lisansüstü eğitimde karşılaştıkları sorunları inceleyen Nayır (2011), katılımcıların danışman öğretim üyeleri ile daha fazla zaman geçirmelerinin gerekli olduğuna yönelik görüş öne sürdüklerini belirtmiştir. Balı ve Dönmez (2018) tarafından yapılan çalışmada eğitim bilimleri bölümü doktora öğrencilerinin yeterlik sınav alanının geniş olması, istenilen kaynaklara ulaşamama, uygulama izin sürecinin uzun olması gibi birçok problemlerle karşılaştıkları sonucuna ulaşmışlardır. Sevinç (2001) lisansüstü eğitim sürecinde yaşanan zorlukları yabancı dil, öğretim üyeleri, danışman ve maddi zorluk başlıkları altında incelemiştir. Bu çalışmada ise bir devlet üniversitesinde eğitim bilimleri enstitüsü, fen bilgisi eğitiminde doktora eğitimi alan öğrencilerin yaşadıkları problemlerin ve bu problemlere yönelik çözüm önerilerinin derinlemesine araştırılması amaçlanmıştır. Elde edilen verilerle fen bilgisi eğitimi doktora programında öğrenim gören öğrencilerin programa giriş aşamasından mezun olduğu döneme kadar karşılaştığı ve karşılaşılabileceği problemlerin ve buna yönelik çözüm önerilerinin detaylı incelenmesi amaçlanmıştır. Buradan hareketle bu çalışmada “Fen bilgisi eğitimi doktora öğrencilerinin eğitim sürecinde karşılaştıkları problemler ve bu problemlere yönelik çözüm önerileri nasıldır?” sorusuna cevap aranmıştır.

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemi desenlerinden fenomenoloji kullanılarak yürütülmüştür. Fenomenoloji, tam anlamıyla fikir sahibi olmadığımız olayları, durumları ve olguları derinlemesine araştırmak için kişilerin görüşlerini inceler (Smith ve Osborn, 2008; Yıldırım ve Şimşek, 2013). Ayrıca bireylerin tecrübe ve yaşantılarından bir kavram veya olguyu nasıl anlamlandırdıklarını ortaya koymaya odaklanır (Creswell, 2013; Cropley, 2002; Larsson ve Holmström, 2007; Patton, 2014). Bu çalışmada da fen bilgisi eğitimi doktora öğrencilerinin karşılaştığı problemler ve çözüm önerileri onların tecrübelerinden hareketle derinlemesine araştırıldığı için fenomenoloji tercih edilmiştir.

Katılımcılar

Bu araştırmanın çalışma grubunu, 2018-2019 öğretim döneminde bir devlet üniversitesinde fen bilgisi eğitiminde öğrenim gören beş doktora öğrencisi oluşturmaktadır. Araştırmanın çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme türlerinden maksimum çeşitlilik tercih edilmiştir. Maksimum çeşitlilik belirlenen çalışma alanıyla ilgili olabilecek bireylerin çeşitliliği, maksimum derecede çalışmaya yansıtılır ve daha zengin verilere ulaşılabilme imkânı elde edilir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Buradan hareketle araştırma kapsamında yer alan katılımcılar belirlenirken ders döneminde olanlar, yeterlik sınavına hazırlananlar, tez aşamasında olanlar ve tez tezlimi yapmış öğrenciler dikkate alınmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılara yönelik demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir. Katılımcılara gizlilik kapsamında farklı isimler verilmiştir.

Tablo 1.

Katılımcılara yönelik demografik bilgiler

Katılımcılar	Cinsiyet	Yüksek Lisans Mezuniyet yılı	Öğrenim dönemi
Ali	Erkek	2017	Yeterlilik
Ayşe	Kadın	2016	Tez
Ömer	Erkek	2017	Yeterlilik
Elif	Kadın	2005	Tez teslimi
Alp	Erkek	2018	Ders

Tablo 1 incelendiğinde, Ali ve Ömer ders dönemini bitirip yeterlik sınavına hazırlık aşamasında iken, Alp ders döneminde öğrenimine devam etmektedir. Bununla birlikte Ayşe doktora yeterlik sınavını geçip tez yazım aşamasında iken, Elif doktora tez savunmasını yapmıştır. Araştırmanın etik kurul onayı, Erciyes Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Etik Kurul Komisyonu tarafından 27/10/2020 toplantı tarihli 166 başvuru numarası ile Etik kurul toplantısında alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme kullanılmıştır. Görüşme önceden belirlenmiş bir amaç doğrultusunda, insanların bir konu hakkında duygu ve düşüncelerini ortaya çıkarmak için yapılan, karşılıklı etkileşimi olan bir süreci kapsar (Patton, 2014). Başka bir ifadeyle görüşme, araştırmacı ve araştırma konusuna yönelik başvuru alan kişi arasında amaçlı sözel iletişimi (Cohen ve Manion, 1994) ve olayları bütünsel algılamamızı sağlar (Seidman, 1991).

Görüşme formunun hazırlanmasında öncelikle alanyazın taraması yapılmış olup (Balı ve Dönmez, 2018; Barutçu ve Onaylı, 2016; Kurnaz ve Alev, 2009), iki fen eğitimcisinin ve bir Türkçe öğretmenin görüşleri alınmıştır. Fen eğitimcisinin görüşleri doğrultusunda hazırlanan görüşme

formunda doktora öğrencilerinin eğitimleri boyunca yaşadıkları ve yaşayabilecekleri problemler ve çözüm önerileri açısından doktora giriş sınavı, ders dönemi, yeterlilik sınavı, tez önerisi, tez yazım dönemi, mezuniyet ve sonrası dönemler başlıklarında soruların hazırlanmasına karar verilmiştir. Bu kapsamda örneğin doktora giriş sınavına ilişkin “Fen bilgisi eğitimi alanına doktora öğrencisi olarak başvurmak istediğinizde başvuru açısından karşılaştığınız problemler var mıydı? Varsa nelerdir?” şeklinde soru sorulurken; ders dönemi açısından “Fen bilgisi doktora eğitimi ders döneminde karşılaştığınız problemler nelerdir?” şeklinde sorulmuştur. Görüşme formunda yukarıda belirtilen başlıkları içeren 13 soru yer almaktadır. Sorular bulgular kısmında verilmiştir. Ayrıca bazı sorulara derinleştirme soruları eklenmiştir. Örneğin “Doktora yeterlik sınavı kapsamında karşılaştığınız problemler nelerdir?” sorusuna “Hazırlık aşamasında karşılaştığınız problemler nelerdir?” ve “Sınavla ilişkin problemlerinizi nelerdir?” şeklinde derinleştirme soruları eklenmiştir. Türkçe öğretmenin görüşleri doğrultusunda formun Türkçe kurallarına uygunluğu, formda yazım yanlışı olup olmadığı ve anlaşılabilirliği açısından düzenlemeler yapılmış ve forma son hali verilmiştir. Katılımcılardan izin alınarak görüşmeler ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınmıştır. Yaklaşık 25 dakika süren görüşmeler yapılırken sessiz bir ortam tercih edilmiş ve görüşmeler daha sonra bir metine dönüştürülüp kodlar, kategoriler ve temalar belirlenmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması

Çalışmanın geçerlik ve güvenirliliğini tehdit eden faktörleri kontrol altına almak adına çalışmalar yapılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Bu bağlamda önce geçerlik, sonra güvenirlik çalışmaları paragraflar halinde aşağıda ele alınmıştır

İç geçerlik çalışmanın inandırıcılığını artırmak amacıyla yapılan çalışmalardır (Creswell, 2013). Bu kapsamda bu çalışmada “uzun süreli etkileşim”, “uzman incelemesi”, “katılımcı teyidi” ve “doğrudan alıntı” çalışmaları yapılmıştır. Görüşme yapılmadan önce beş doktora öğrencisi ile farklı zamanlarda birinci araştırmacı bir araya gelmiş ve onları bilimsel bir çalışmaya katkı vermeleri yönünde rahatlatmıştır. Doğru veya yanlışın aranmadığı ve onların düşüncelerinin çok önemli olduğu kendilerine anlatılmıştır. Görüşme esnasında ise birinci araştırmacı rahat bir atmosfer oluşturmuş, yiyecek ve içecek ikramı ile katılımcıları görüşmeye hazırlamıştır. Birinci araştırmacı sorular sorarken katılımcılar ile göz teması yapmış, düşüncelerini sonuna kadar dinlemiş ve olumsuz bir hava yaratmamıştır. Tüm bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere katılımcılarla araştırmacı arasında uzun süreli etkileşim sağlanmış ve iç geçerlik açısından önemli bir adım atılmıştır. İkinci olarak, görüşme soruları, oluşturulan kod ve kategoriler, bulgular ve sonuçlar uzman incelemesine sunulmuş ve gerekli dönütler ile düzeltmeler yapılmıştır. Böylece çalışmanın inandırıcılığına ilave bir katkı daha sunulmuştur. Üçüncü olarak, görüşmeden sonra birinci araştırmacı konuşmaları metne dökmüş ve veri analizinde kullanılacak verilerin teyidi için katılımcılara yazılı metinleri sunmuştur. Böylece, katılımcılar tüm verileri onaylamış ve veri analizine geçilmiştir. Dolayısıyla, katılımcı teyidi ile çalışmanın iç geçerliğine üçüncü bir katkı sunulmuştur. Son olarak, araştırmacılar bulgular bölümünde belirli bir koda katkı sağlayan katılımcıların düşüncelerini doğrudan vererek çalışmanın inandırıcılığına farklı bir katkı daha sunmuşlardır. Öte yandan, bu çalışmada veri, desen, çalışma grubu ve analiz çeşitlendirmeleri yapılamamış, bu açıdan iç geçerliğe bir katkı sunulamamıştır. Bununla birlikte maksimum çeşitlilik çalışma grubu türü kullanılarak farklı özelliklere sahip katılımcılar (ders döneminde, tez aşamasında, tez teslimi yapmış katılımcılar) belirlenerek çeşitlilik çalışma grubu açısından kısmen sağlanmıştır.

Dış geçerlik çalışmaları ile bir araştırmacının okuyuculara, araştırmacılara aktarılabilir olması sağlanır. Bu amaçla “amaçlı çalışma grubu” ve “ayrıntılı betimleme” çalışmaları yapılır (Creswell, 2013). İlk olarak, bu çalışmada da amaçlı çalışma grubu türlerinden maksimum çeşitlilik kullanılmış ve araştırmacılara bu çalışma grubu türünün nasıl kullanılacağına ilişkin bilgiler aktarılmıştır. İkinci olarak, çalışmanın her aşamasında ayrıntılı açıklamalar yapılarak gelecek araştırmacıların kendi araştırmalarını kurgularken buradaki betimlemeleri kullanması amaçlanmıştır. Ayrıca, sonraki

paragraflarda dış güvenilirlik kısmında da bahsedildiği gibi bulguların ve sonuç tartışmanın uyumuna özen gösterilerek araştırmacıların gerekçe ve tartışma kısımlarının oluşumunda onlara bilgi aktarımının sağlanması amaçlanmıştır.

İç güvenilirlik tutarlı veri ve bulgunun oluşturulması için gerekli olan çalışmaları kapsar. Bu kapsamda araştırmacılar veri analizi sonucunda oluşan kod, kategori ve temaları araştırmacılar arasında fikir birliği ile oluşturur ve bulguları yorum yapmadan sunar (Creswell, 2013). Bu çalışmada da ilk olarak veri analiz süreci fikir birliği ile yürütülmüştür. Bu amaçla, veri analizinde kod, kategori ve tema belirlenirken uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu kapsamda veriler öncelikle yazarlar tarafından bağımsız olarak analiz edildi. Daha sonra belirlenen kod, kategori ve temalar üzerinde yazarlar bir araya gelerek fikir birliğine vardılar. Örneğin, birinci yazar doktora giriş sınavlarının problemlerini ve çözüm önerilerini ayrı bir tema olarak değerlendirirken, ikinci yazar problemleri ile çözüm önerilerinin bir bütün halinde sunulması gerektiğini savunmuştur. Bu kapsamda, birinci yazar ikna edilerek tema ismi doktora giriş sınavı problemleri ve çözüm önerileri olmuştur. Ayrıca, çözüm önerileri kategorisi altında birinci yazar ALES puanı ve not ortalamasının yüksekliğine vurgu yapılan tek bir kodun olması gerektiğini ifade ederek, ALES puanı ve not ortalaması ile ilgili iki farklı kodun olması gerektiğini ifade eden ikinci yazarı ikna etmiştir. Süreç bu şekilde devam etmiş ve kod, kategori ve tema oluşumu yazarların önce ayrı ayrı, daha sonra ise aralarında tartışarak fikir birliğine varması ile son bulmuştur. Alan yazında nitel araştırmanın yorumlayıcı bir başka ifadeyle hermeneutik doğası gereği analiz sürecinin sayılarla değil fikir birliği ile yapılmasının daha uygun olduğu ve böyle bir sürecin iç güvenilirliği (tutarlılığı) daha yüksek tutacağı ifade edilmektedir (Bektaş, 2021; Bogdan ve Biklen, 2009; Creswell, 2013; Marshall ve Rossman, 2006; Patton, 2014). Bu sebeple yazarlar nicel araştırmanın paradigması olan pozitivizm esaslı sayılarla analizi tercih etmeyerek kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısını rapor etmemişlerdir. Benzer şekilde, analiz süreci iki yazar haricinde bir uzmanla da devam etmiş ve uzman ve yazarlar arasında fikir ayrılığı olan kodlamalar üzerinde fikir birliği sağlandığında sonlandırılmıştır (Giorgi, 2009). İkinci bir iç güvenilirlik çalışması olarak ise, yazarlar bulgular bölümünü yorum yapmadan yazmışlardır.

Dış güvenilirlik çalışma sonuçlarının okuyucuya aktarılması için teyit ettirilmesi olarak tarif edilebilir (Creswell, 2013). Bu kapsamda bulgular ve sonuçların uyumu çok önemlidir. Bunların uyumlu olması nitel araştırmanın doğası gereği farklı araştırmacılar tarafından farklı bakış açılarının ortaya konmasına yol açabilir (Patton, 2014). Bu kapsamda, ikinci araştırmacı bulgular ve sonuç-tartışma bölümlerinin transfer edilebilir olmasına özen göstermiş ve farklı bir uzmana bu durumu kontrol ettirmiştir. Böylece, farklı araştırmalar kendi gerekçelerini oluştururken, bu araştırmanın bulgularından hareketle literatürdeki boşluğa ilişkin kanıtlar bulabilirler. Bir başka ifadeyle, bu araştırmanın bulguları transfer edilerek gelecekteki araştırmacılar kendi gerekçelerinin temellerini önceki araştırmaların eksikliğinden hareketle yapabilme fırsatı yakalamış olurlar. Sonuç tartışma kısmında ise ikinci araştırmacı çalışmanın sonuçlarının araştırma bulgularından, kuramsal alt yapıdan ve literatürden hareketle tartışıldığını uzman kontrolünden sonra daha da sağlamlaştırmış ve dış geçerlik için önemli bir kanıt daha elde etmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar yukarıda bahsedilen dış geçerlik için de bir kanıt olarak kabul edilebilir.

Verilerin Analizi

Bu araştırmada verilerin analizinde tümevarımsal içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi, bir konu ile ilgili metnin kelime gruplarıyla anlam birimleri oluşturarak (Giorgi, 2009), sistematik olarak özetlenmesi ve buna yönelik kod oluşturma sürecini içerir (Büyüköztürk, Kılıç, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2008). Bununla birlikte oluşturulan kodların, kategori altında toplanarak sebep sonuç ilişkisinde yorumlanmasını (Giorgi, 2009; Yıldırım ve Şimşek, 2013) ve ortaya çıkan anlam örüntülerinin sentezlenmesiyle oluşan temaların, karşılaştırılması sonucu fenomene yönelik özün ortaya konmasını amaç edinir (Tanyaş, 2014). Bu çalışmada da katılımcıların görüşme formunda yer

alan sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda anlam birimleri oluşturularak gerekli kod, kategori ve temalar elde edilmiş olup bulgular kısmında sunulmuştur.

Bulgular

Doktora Giriş Sınavı Açısından Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara “Fen bilgisi eğitimi alanına doktora öğrencisi olarak başvurmak istediğinizde başvuru açısından karşılaştığınız problemler var mıydı? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve buna ek olarak “Öğrenci seçim kriterleri açısından değerlendiriniz.”, “Öğrenci seçmek için yapılan mülakat açısından değerlendiriniz.”, “ALES açısından değerlendiriniz.” ve “Not ortalaması açısından değerlendiriniz.” derinleştirme soruları ile katılımcıların doktora giriş sınavında karşılaştıkları problemler ve bahsi geçen problemlere dair ortaya koydukları önerileri belirlenmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda “Doktora giriş sınavı problemleri” teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 2’de verilmiştir:

Tablo 2.
Doktora Giriş Sınavı Problemleri ve Çözüm Önerileri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Seçim kriterleri açısından	Sorunsuz	Ali, Ömer, Alp
	Kaygı verici	Ayşe
	Alan içi yüksek lisans şartı aranması	Elif
Mülakat açısından	Çok kapsamlı	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp
	Stresli	Ayşe, Ömer
	Sorunsuz	Elif
ALES ve not ortalaması açısından	Geçerlilik puanının düşük olması	Ali
	Geçerlilik süresinin uzun olması	Ömer
	Sorunsuz	Ayşe, Elif, Alp
Çözüm önerileri	ALES puan ve not ortalaması alımda yüksek tutulmalı	Ali
	Puanların geçerlilik süresi azaltılmalı	Ömer
	Farklı bölümlerden öğrencilerin girişlerine izin verilmeli	Elif

Doktora giriş sınavı seçim kriterleri açısından katılımcıların çoğu sorun yaşamadıklarını söylemişlerdir. Bu durumu örneğin Ali, “Herhangi bir problem yoktu. Zaten fen bilgisi eğitimi de lisans mezunu olmak ve yüksek lisans yapmış olmak şartı bulunuyordu. Herhangi bir başka bilim dallarından falan istemiyordu. Direkt kendi alanımıza özgü olduğu için herhangi bir problem yaşamadım.” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe, sürecin kaygı verici olduğunu ifade ederken, Elif alan içi yüksek lisans şartı aranmasının sorun teşkil ettiğini söylemişlerdir. Bu durumu Ayşe “... Bağlı değerlendirme yapılıyor sonuçta ne kadar yüksekte o kadar iyi ama benim açımdan bir kaygı oluşturmuştur.” şeklinde ifade ederken Elif, “Evet benim kişisel olarak bir problem vardı. Ben yüksek lisansı fen eğitimi üzerine yapmamıştım. Dolayısıyla bu başvurumda biraz sorun yaşamama sebep

oldu. Ben fen edebiyatta yapmıştım yüksek lisansımı. Tezsiz yüksek lisans mezunu olduğum için daha sonrasında kabul şartlarını uydurma karar verildi” şeklinde ifade etmiştir.

Doktora giriş sınavının katılımcıların çoğuna göre çok kapsamlı olduğu görülmüştür. Örneğin katılımcılardan Ömer bu durumu, “Mülakat açısından değerlendirebilirim. Mülakat açısından kapsamlı mülakattı. Sadece sabah sıraya girip ne zaman sana geleceğini düşünmek veya nerden soru gelir konusunda biraz heyecan yani o ortamın verdiği heyecan çok kötüydü. Bu da zaten sorulara verilen cevaplara yansdı zaten.” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe ve Ömer mülakatın stres yarattığını ifade ederken, Elif bir sorun yaşamadığını ifade etmiştir. Bu durumu Ayşe “Tabii ki alanımızın çok geniş olması hani bu noktada bir dezavantaj. Çünkü ne yaparsak yapalım yeterli olmuyor. Üstüne bir de mülakat stresi.” şeklinde ifade ederken Elif “Ben yeterli ve doğru olduğumu düşünüyorum ve mülakat sınavı ve mülakat sınavın da soruların da fen eğitimi açısından uygun olduğunu düşünüyorum” şeklinde ifade etmiştir.

Doktora giriş sınavının ALES ve not ortalaması açısından değerlendirilmesinde katılımcıların çoğu sorun olmadığını ifade etmişlerdir. Örneğin, Alp bu durumu “Bu süreçte ben bir sorunla karşılaşmadım. Bence uygundu.” Bununla birlikte Ali, doktora giriş sınavında belirlenen sınav puanlarının düşük olduğunu, Ömer ise alınan puanların geçerlilik süresinin uzun olduğu ve bunun da haksızlık yarattığını ifade etmiştir. Ali bu görüşünü “ALES açısından yüksek lisans düzeyinde başvurular için hani herhangi bir şey yok 55 gibi bir puandı. Hani oldukça düşük bir puan. Aslında bu daha da yüksek olabilir. Daha kaliteli eğitim için.” şeklinde ifade ederken; Ömer “Önceki ALES açısından konuşursam önceki ALES’ler farklı soru tiplerinde sorulduğu için puanlar yüksekti. Onların süresi üç yıl olduğu için bizden önce o sınav sistemine tabi olanların puanları yüksekti ama bunu herkesten duydum binlerce kişinin notlarına bakıp onların da puanlarının düştüğü görülüyor...” şeklinde ifade etmiştir.

Doktora giriş sınavı çözüm önerileri kategorisine iki öğrenci cevap vermediği için üç öğrencinin cevapları dahil edildi. Ali ALES ve not ortalamasının öğrenci seçimlerinde daha yüksek bir kriter alınması gerektiğini, Ömer alım sürecinde istenilen puanların geçerlilik süresinin kısa tutulması gerektiğini, Elif ise doktora giriş sürecinde farklı bölümlerden mezun öğrencilerin programa girişinde esnek olunması gerektiği ifade etmişlerdir. Ali bu görüşünü “ALES’ten daha yüksek başvuru olması gerekiyor ama bu Yükseköğretim Kurulu’nun belirlediği bir kriter. 55 düşük bir puan bana göre. Daha yüksek olabilir. Not ortalaması açısından da belli bir kriter yoktu yine ama o da örnek veriyorum 2.50 gibi bir baraj konulabilir.” şeklinde ifade ederken, Ömer “...o şey puanın kapsamı kaldırılabilir. Yani her yıl herkes o yıl girdiği puanla başvuru durumu getirilebilir.” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Elif ise “Bence skala biraz daha geniş tutulabilir. Bu benim yaşadığım şeyle ilgili bu bahsettiğim, ama diğer açıdan bakıldığı zaman yani enstitü açısından bölüm açısından bakıldığı zaman da belli bir alt yapısı olan öğrencileri tercih etmeleri yerinde bir bakıma yerinde bir durum.” şeklinde önerisini ifade etmiştir.

Doktora Sürecindeki Problemler Açısından Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara “Kendiniz açısından doktora başvuru esnasında öngördüğünüz problemler var mıydı? Varsa nelerdir?” sorusu yöneltilmiş, buna ek olarak “Doktora alınmanız halinde gidiş-geliş problemi öngördünüz mü? Neden?”, “Derslere uyum problemi öngördünüz mü? Neden?”, “Öğretim üyeleri ile yaşayacağınız bir problem ön gördünüz mü? Neden?” ve “Danışmanınızla yaşayacağınız bir problem öngördünüz mü? Neden?” derinleştirme soruları ile katılımcıların doktora eğitimi sürecinde karşılaştıkları problemler ve buna yönelik çözüm önerileri belirlenmek istenmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda “Doktora sürecinde öngörülen problemler” teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 3’te verilmiştir:

Tablo 3.

Doktora Sürecindeki Problemler ve Çözüm Önerileri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Geliş- gidiş açısından	Problem teşkil etmedi	Ayşe, Elif, Alp
	Problem oluşturdu	Ali, Ömer
Derslere uyum açısından	Problem yaşamadım	Ali, Ömer
	Problem yaşadım	Ayşe, Elif, Alp
Öğretim üyeleri açısından	Problem yaşamadım	Ali, Ömer, Elif, Alp
	Problem yaşadım	Ayşe
Danışman açısından	Problem yaşamadım	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp
Çözüm önerileri	Bilimsel hazırlık dersleri açılmalı	Elif

Doktora sürecinde katılımcıların çoğu geliş gidiş açısından problem öngörmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Ayşe bu durumu, *“Daha önce başka bir yerde yüksek lisans deneyimim olmuştu. O yüzden oluşabilecek zorlukları biliyordum. Kendi yaşadığım şehri bu sebeple tercih ettim.”* şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte, Ali ve Ömer problem teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Bu durumu Ali *“Haftada bir gün gelip gidiyorduk ve otobüsle gidiş geliş sağlıyorduk. Burada problem işte gece yolculuğu olması sabah erken bir şekilde iniyordum otobüsten. Ders saatini bekleyene kadar bekleme problemi vardı.”* şeklinde ifade ederken, Ömer, *“Gidiş geliş problemi öngördüm. Şu şekilde öngördüm. Ben şanslıyım işin açıkçası. 5 saatlik bir yoldan gidip geliyordum ama başka şehirlerden daha uzak şehirlerden gidiş gelişler sıkıntı oluyor.”* şeklinde görüşünü söylemiştir.

Doktora sürecinde derslere uyum açısından Ali ve Ömer sıkıntı yaşamayacaklarını öngörmüşlerdir. Bu durumu Ali *“Derslerle ilgili bir uyum sorunu yaşadığımı zannetmiyorum. Gayet güzel bir şekilde hocalarımızla birlikte, arkadaşlarımızla birlikte derslerimizi güzel bir şekilde işledik.”* şeklinde ifade ederken; Ömer *“Derslere uyum problemi görmedim. Şundan dolayı yüksek lisansta aldığımız dersler dediğim gibi bu da bunun avantajı.”* şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe, Elif ve Alp derslere uyum açısından problem öngörüp yaşadıklarını söylemişlerdir. Bu durumu Ayşe, *“Derslere uyum problemi istatistik diye bir dersimiz vardı biraz bilgisayar kullanma becerileri gerektirdiği için ben de daha öncesinde çok bu konuda yetenekli olmadığım için yine benden kaynaklı bir eksiklik.”* şeklinde, Elif ise *“Evet. Maalesef ben mezun olduğum yıl ile doktora başladığım yıl arasında bayağı bir zaman geçtiği için bazı şeyler benim için hem yeni hem de farklıydı. Dolayısıyla bazı derslere özellikle uyum anlamında biraz başlangıçta sıkıntı yaşadım.”* şeklinde, Alp *“Biraz ara verdiğim için başlarda oldu. Ders döneminde bunu yaşadım.”* şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Katılımcıların çoğu doktora sürecinde öğretim üyeleri açısından problem öngörmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin Elif *“Hayır Danışmanımınla baştan beri uyumlu bir çalışma yürüttük. Danışman benim aynı zamanda lisanstan da hocamdı. Dolayısıyla bu avantajlı bir durumdu benim için.”* şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe, bu süreçte öğretim üyelerinden bazıları ile uyum problemi yaşadığını söylemiştir. Bu durumu ise *“Evet öngördüm. Öngördüğüm gibi de çıktı ama çok da büyük bir problem değil Yani Anlaşılmama problemi.”* şeklinde ifade etmiştir.

Doktora sürecinde katılımcıların tamamı danışmanları açısından bir problem öngörmediklerini ifade etmişlerdir. Örneğin bu durumu Ali *“Hayır danışmanım da gayet olumlu bu konuda yardımcı oldu Her zaman için. Herhangi bir problem öngörmedim.”* şeklinde ifade ederken, Ömer *“Öğretim üyeleri ile ilgili yaşayacağım problem işin açığı toplumda da bende de doktora hocalar daha zorlar gibi onla ilgili işte iletişim kurumam tarzında. Beni dinlemezler. Kendimi ifade edemezsem problemler olur gibi ama öyle bir problem yaşamadım.”* şeklinde ifade etmiştir.

Doktora sürecinde öngörülen problemler açısından Elif öneride bulunmuştur. Derslere uyum problemi açısından bilimsel hazırlık derslerinin açılması gerektiğini ifade etmiştir. Bu önerisini *“Bu problemle ilgili belki farklı dersler ben özellikle ben bir yıl bilimsel hazırlık aldım. Onun bana faydası oldu. Belki farklı bölümlerden gelen araştırmacılara bilimsel hazırlık uygulaması Bence yerinde bir karar yerinde bir durum. Bilimsel hazırlık beni ciddi anlamda normal çalışmalara da hazır hale getirdi benim için iyi bir altyapı oluşturdu. Bunu bence faydası olur diye düşünüyorum.”* şeklinde söylemiştir.

Derslere İlişkin Problemler Açısından Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara *“Fen bilgisi doktora eğitimi ders döneminde karşılaştığınız problemler nelerdir?”* sorusu yöneltilmiş ve *“Derslere ilişkin problemlerinizi nelerdir?”*, *“Öğretim üyelerine ilişkin problemlerinizi nelerdir?”*, *“Danışmana ilişkin problemlerinizi nelerdir?”* *“Arkadaşlarınızla ilgili problemler nelerdir? (Proje/sunu/görüş paylaşımı)”* ve *“Diğer problemlerinizi nelerdir?”* derinleştirme soruları ile katılımcıların ders dönemine ilişkin görüşleri detaylı bir şekilde ortaya konmak istenmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda *“Ders dönemine ilişkin problemler”* teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 4’te verilmiştir:

Tablo 4.

Ders Dönemine İlişkin Problemler ve Çözüm Önerileri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Dersler açısından	Ders sayısının fazla olması	Ali
	Ders programı problemi	Ayşe
	Ödev tesliminde aksaklıklar	Ömer
	Sınırlı sayıda açılması	Ömer
Öğretim üyeleri açısından	Sorunsuz	Ali, Elif, Alp
	Bazı öğretim üyelerinin isteklerinin net olmaması	Ayşe
	Yeterli ders açmaması ve derslerin boş geçmesi	Ömer
Danışman açısından	Problemsiz	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp
Sınıf arkadaşları açısından	Problemsiz	Ali, Elif
	Yetersiz ödev hazırlaması	Ayşe, Ömer
	İletişim az	Alp
Çözüm önerileri	Ders kredilerinin yükseltilmesi	Ali
	Ödev hazırlama ve teslim tarihinin belirlenmesi	Ayşe
	Öğretim üyelerinin ders açmalarının sağlanması	Ömer

Katılımcıların dersler açısından yaşadıkları problemler belirlendiğinde, Ali ders sayısının fazla olduğunu, Ayşe ise ders programı belirlenmesi sürecinde sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Bu durumu Ali *“Ders sayısı fazla geldi 5 ders alıyorduk. Bu biraz fazla geldi. Bir hafta içerisinde ödevlerini yetişmesi konusunda Bazı sıkıntılar yaşadık. Çünkü bir günümüz yolda geçiyordu zaten. Bu yolda yorucu bir şekilde geldiği için biraz orda problem yaşıyorduk.”* şeklinde ifade ederken, Ayşe *“Derslere ilişkin problemlerim şöyle. Ders içerikleri ile ilgili pek bir sıkıntı olmadı ama bu ders programı hazırlanması noktasında çok müsait olmama karşın herkese uyum sağlasın diye ders programı çok uğraşıldı. O noktada birazcık şey olmuş, canım sıkılmıştı.”* şeklinde görüşünü belirtmiştir. Bununla

birlikte Ömer, sınırlı sayıda ders açıldığını ve ödev tesliminde sorunlar yaşadığını dile getirmiştir. Buna yönelik görüşlerini *“Derslere ilişkin problemlerimiz dediğim gibi yoldan dolayı teslimle ilgili problemler yaşadım. Yani ders teslim sürelerini kaçırdım bundan dolayı puan düşüklüğü gibi problemler yaşadım.”* ve *“Açılan ders sayısı az oluyor. Seçim yapma şansımız kısıtlı.”* şeklinde söylemiştir.

Ders sürecinde öğretim üyelerine ilişkin katılımcı görüşleri incelendiğinde katılımcıların çoğu bir problem yaşamadığını ifade etmiştir. Örneğin Ali, buna yönelik görüşünü *“Hayır öğretim üyeleri ile ilgili bir problem yok”* şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe, bazı öğretim üyelerinin isteklerinin net olmadığını, Ömer ise öğretim üyelerinin yeterli ders açmaması ve idari görevlerinden dolayı derslerin boş geçtiğini belirtmişlerdir. Bu duruma yönelik Ayşe görüşünü *“...bazı hocaların isteklerine öğrenciden hani net belirtmemesi ya da süreçte değişen fikirleri ve bizim de bu doğrultuda yaptığım çalışmalarda değişiklikler oldu ama biraz sıkıntılıydı tabii ama herhalde bu her yerde de olabilecek şeyler.”* şeklinde ifade ederken, Ömer *“Herkesin doktora dersi açması zorunluluğu aslında zorunluluk da kötü bir şey ama istemediklerinde dolayı sınırlı sayıda hoca oluyor dediğim gibi onların da bazılarının idari görevi olduğundan dolayı biraz önce ifade ettiğim sorunları yaşadım”* şeklinde belirtmiştir.

Katılımcıların tamamı danışman yönünden bir problem yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Örneğin Ömer bu görüşünü, *“Danışmana ilişkin bir problemim yok sadece. Hocamı anlayarak ne istediğini bizden bu süreçte ne beklediğini anlamayla ilgili bir geçiş dönemi oldu. Burada bir bocalama yaşadım. Ama hocamın ne istediğini nasıl bir öğrenci nasıl bir hoca olmamı istediğini anladıktan sonra bunu kavrayabildikten sonra hiçbir problem yaşamadım.”* şeklinde ifade ederken, Alp *“Danışmana ilişkin herhangi bir problem yaşamadım”* şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ali ve Elif ders döneminde sınıf arkadaşlarıyla ilgili bir problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu durumu Ali *“Hayır arkadaşlarla herhangi bir bu konuda sorun yaşamadım. Gayet yaptığımız projeler de olsun sunumlarda olsun yardımlaşarak birlikte bir şeyler yapmaya çalıştık.”* şeklinde ifade ederken, Elif *“Hayır yaşamadım. Az sayıda öğrenci zaten kabul oluyor. Ve oraya gelenlerin de ortak paydaları var. Dolayısıyla ben çok uyduğumuzu düşünüyorum. Özellikle ortak yapılması gereken şeyler de uyum içinde çalıştık. Ben herhangi bir problem yaşamadım.”* şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe ve Ömer süreç içerisinde sınıf arkadaşlarının yetersiz ödev hazırladıklarını söylemişlerdir. Bu durumu Ayşe *“Çoğuyla çıkmadı. Bir arkadaşım ile iletişim kuramıyordum çok sağlıklı. Yani ödevi paylaşma noktasında biraz birbirimizi anlayamıyorduk. Bazen ulaşamıyordum. Ulaşmam gerek bir dönemde. Onun dışında bir sorun çıkmadı.”* şeklinde ifade ederken Ömer *“Arkadaşlarımla ilgili şu şekilde problemlerim oldu. Biliyorsunuz ki kendi yeteneklerimizi geliştirmek adına doktora sürecinde öğrenci merkezli dersleri öğrencilerin anlatması istendi doğal olarak. Ama bazı arkadaşlar işi önemsememesinden dolayı veya yapı farkından dolayı hayata bakış açısı görüşünden görüş demeyeyim de yaşam tarzı bakımından dolayı eksik veya üstün körü öylesine yeter ki geçeyim modunda ders hazırladıklarında o konuda eksik kaldığı ile ilgili problemler oldu. Herkes gerekli özveriyle ders hazırlayıp sunmadı ondan dolayı problemler yaşadım.”* şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca ders döneminde sınıf arkadaşları arasında iletişimin az olduğunu ifade eden Alp, görüşünü *“Biz görüş alışverişi yapıyoruz ama bu bazen çok akışkan olduğu söylenebilir ama çoğu zaman da birbirimizden kopukluklar da oluyor.”* şeklinde belirtmiştir.

Ders döneminde katılımcıların yaşadıkları problemlere yönelik belirttikleri çözüm önerileri incelendiğinde, Ali ders kredilerinin yükseltilmesi gerektiğini söylemiştir. Bu kapsamda görüşünü *“Şimdi akts 6 Kredi bizde mesela krediler yükseltilep ders sayısı azaltılabilir. Bu şekilde belki bir çözüm olabileceğini düşünüyorum. Hani 6 krediden 10 ders almak yerine 7.30 Kredi yapıp dersler 8 ders alınabilir yani böyle daha bir çözüm olabileceğini düşünüyorum.”* şeklinde ifade etmiştir. Bununla

birlikte Ayşe ödev teslim tarihinin net bir şekilde ortaya konmasını istemiştir. Buna yönelik görüşünü “Şöyle bir şey oldu. Şimdi biz ders dönemini iki dönem şeklinde aldık ya. İlk dönem mesela işte bir hocamızın verdiği ödev çok net anlayamadık. 2. dönem şey dedik. Yani bunu en baştan belirleyelim daha net olsun dedik. Gidip konuşup konuştuk hani tam olarak ne istiyorsunuz hocam? Hani dönem sonunda ne verelim ama çok bir çözüm olmadı yine süreç hocanın tarzına göre devam etti. Süreçte biz birtakım değişiklikler yaptık. Bunun dezavantajı şuydu sona doğru sıkışıyor yani ödev teslim etme noktasında zaman açısından sıkışıyoruz.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca katılımcılardan Ömer, sınırlı sayıda ders açıldığından diğer öğretim üyelerinin de ders açmalarının sağlanması gerektiğini ifade etmiştir. Buna yönelik önerisini “hocaların ders açma durumu sağlanıp idari görevi olan öğretim üyelerine ders verilmemesi. Veya günlerin buna göre ayarlanıp toplantıların buna göre ayarlanması önerim var.” şeklinde dile getirmiştir.

Doktora Yeterlik Sınavına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara “Doktora yeterlik sınavı kapsamında karşılaştığınız problemler nelerdir?” sorusu yöneltilmiş ve “Hazırlık aşamasında karşılaştığınız problemler nelerdir?”, “Sınava ilişkin problemlerinizi nelerdir?” derinleştirme soruları ile katılımcıların doktora yeterlik sınavına ilişkin görüşleri detaylı bir şekilde ortaya konmak istenmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda “Yeterlik sınavına ilişkin problemler” teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 5’te verilmiştir:

Tablo 5.
Yeterlik Sınavına İlişkin Problemler ve Çözüm Önerileri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Hazırlık aşaması açısından	Kapsamı çok geniş	Ali, Ayşe, Alp
	Zaman yetersiz	Ali, Ömer, Elif, Alp
Sınav açısından	Soru sayısı fazla	Ali
	Yazılı sınav ile sözlü sınavın arka arkaya olması	Ömer
	Sözlü sınavda bazı hocaların fakülte dışından olması	Ömer
	Süresi çok uzun	Elif
Çözüm önerileri	Öğretim üyeleri kaynak önerebilir	Ali
	Yazılı ile sözlü sınav arası süre uzun olabilir	Ayşe, Ömer

Katılımcılar, doktora yeterlik sınavının kapsamının geniş olduğunu ve hazırlık sürecinde zamanın yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Sınavın kapsamının geniş olduğunu ve zamanın yetersiz olduğunu ifade eden Ali görüşünü “Hani bu konuda da hazırlık aşamasında karşılaşacağım problemler şimdi alan gereği fizik kimya biyoloji olarak bir ders çalışmamız gerekiyor Ayrıca alan eğitimi ile ilgili dersler çalışmamız gerekiyor Bu konuda kapsam geniş olduğu için süre az olabilir hani üç buçuk aylık gibi bir süre var önümüzde çalışmamız için belki Buradan kısıtlı gelebilir.” şeklinde ifade ederken Elif “Aslında şöyle ki ben çalışıyorum. Zaman anlamında bir problem yaşadım sadece. Çünkü hem çalışıp hem doktora yeterlik gibi ağır bir ağır kapsamlı bir sınavı vermeye çalışmak daha doğrusu bu sınava hazırlanmak benim açımdan zaman anlamında bir problem oldu. Hem okuldaki işlerimi yürütüp hem de yeterlik sınavına zaman ayırmak hakikaten o süreç yıpratıcıydı.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Katılımcılardan Ali, doktora sınavında soru sayısının fazla olduğunu söylemiştir. Buna yönelik görüşünü “Sınava ilişkin heyecan yapabiliriz çünkü ilk önce yazılı sınav gerçekleştireceğiz 3 saat

süreceği söyleniyor.” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe yazılı sınav ile sözlü sınavın arka arkaya yapılmasından dolayı sıkıntı yaşadığını, Ömer ise sözlü sınavda bazı hocaların fakülte dışından olmasının problem yaratabileceğini söylemiştir. Ayşe bu görüşünü “Sınavda tabii ki öncesinde yazılı olduk. Arkasından mülakat olduk. Bu ikisinin aynı gün olması beni birazcık gerdi.” şeklinde ifade ederken Ömer “Sınavla ilişkin problemlerim sınavda sorular korkutuyor veya mülakat sırasında tanımadığımız hocaların olduğu için nasıl davranabileceği korkusu var.” şeklinde ifade etmiştir. Ayrıca Elif, sınavın çok uzun sürdüğünü “Benim sınavım çok uzun sürdü. Hakikaten biraz yorucu oldu. Bu da belki tek kişi girmemden kaynaklanıyor. Bu sürecin sınav süresinin uzun olması gerçekten yorucu oldu” şeklinde açıklamıştır.

Katılımcıların doktora yeterlik sınavında karşılaştıkları problemlere ilişkin çözüm önerileri incelendiğinde Ali, öğretim üyelerinin hazırlık aşamasında belli kaynaklar önerebileceklerini, Ayşe ve Ömer yazılı ve sözlü sınavların farklı günlerde yapılması gerektiğini belirtmişlerdir. Ali bu görüşünü “hazırlık aşamasında ilişkin olarak çözüm Önerim şimdi zaten kişinin kendisine göre yapacağı çalışmalarla ilgili olacağı için o kişisel bir çözüm önerisi gelecek olacaktır. Çünkü orada dışarıdan bir alması gerekebilir konularla ilgili ya da kitap önerileri olabilir.” şeklinde ifade ederken, Ayşe “Belki şöyle bir şey olabilir. Yazılı sınavdan sonra mülakat bir sonraki gün olabilir ya da belki böyle bir şey olabilir.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Tez Çalışmasına İlişkin Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara “Tez çalışmanızla ilgili problemler yaşıyor musunuz? Cevabınız evet ise açıklar mısınız?” sorusu yöneltilmiş olup “Tez önerisi yazma açısından değerlendiriniz.”, “Danışmanla çalışabilme açısından değerlendiriniz.”, “Literatür taraması açısından değerlendiriniz.”, “Yabancı dil kullanımı açısından değerlendiriniz.”, “Veri toplama aracına ulaşabilme açısından değerlendiriniz.”, “Uygulama yaptıysanız uygulama açısından değerlendiriniz.” ve “TİK üyeleri açısından değerlendiriniz.” derinleştirme soruları ile katılımcıların tez aşamasında karşılaştıkları ve karşılaşılabilecekleri problemlerin detaylı bir şekilde incelenmesi sağlanmıştır. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda “Tez çalışmasına ilişkin problemler” teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 6’da verilmiştir:

Tablo 6.
Tez Çalışmasına İlişkin Problemler

Kategori	Kod	Katılımcılar
Tez önerisi açısından	Problem yok	Ali, Elif, Alp
	Beklenti çok yüksek	Ayşe
	Süre sorunu var	Ömer
Danışman açısından	Problem yok	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp
Literatür taraması açısından	Problem yok	Ali, Ömer
	Kaynak yetersiz	Ayşe, Elif
Yabancı dil kullanımı açısından	Yeterliyim	Ali
	Yetersizim	Ayşe, Ömer, Elif, Alp
TİK üyeleri açısından	Sorun yok	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp

Tez öneri yazma açısından katılımcıların çoğu problem yaşamayacaklarını ifade etmelerine rağmen; Ayşe beklentinin çok yüksek olduğunu, Ömer ise tez öneri yazma ve sunma açısından sürenin az olduğunu ve bu konuda problem yaşayabileceğini ifade etmiştir. Bu durumu Ayşe “Şöyle bir şey tez önerimi yeni verdim. Literatür tararken doktora tezinde insanların beklentisi Tabii ki çok

yüksek olduğundan şunu yapayım deyip çok büyük bir özgüvenle ortaya çıkamıyorsunuz. Ne olsun ne olsun düşüncesinde evet doktora başladığım günden beri bir sıkıntım vardı.” şeklinde ifade ederken, Ömer “Dediğim gibi tez önerisi süreç içinde koordineli bir şekilde yapılırsa daha iyi çalışmaların ortaya çıkacağı ve daha rahat yazılabileceğini düşünüyorum. Çünkü bir aylık bir kısıtlama var. Süre içinde vermeniz gerekiyor.” şeklinde ifade etmiştir.

Tez sürecinde katılımcıların tamamı danışmanlarıyla bir problem yaşamadıklarını ve yaşamayacaklarını söylemişlerdir. Örneğin bu durumu Ali “Danışmanım ile gayet uyumlu çalıştığımız için herhangi bir problem yaşamayacağımı düşünmüyorum.” şeklinde ifade ederken; Elif “Herhangi bir problem yaşamadım. Danışmanım da bu konuda bana destek oldu. Yol gösterdi. Ben de onun rehberliğinde gerektiği şekliyle çalıştım. Tez önerisini hazırladım. Ortaya koydum. Herhangi bir problem yaşamadım.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Tez aşamasında katılımcılardan Ali, Ömer ve Alp literatür taraması yönünden sıkıntı yaşamayacaklarını ifade ederlerken; Ayşe ve Elif çalıştıkları alan ile ilgili Türkçe kaynakların yetersizliğinden dolayı literatür taramasında sıkıntı yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir. Örneğin bu durumu Ali “Literatür tarama açısından olsun herhangi bir problem yaşamayacağımı düşünmüyorum.” şeklinde ifade ederken Elif “Evet. Benim konum biraz yeni bir konuydu. O yüzden alan yazına çok fazla başladığım dönem özellikle çok fazla kaynak yoktu. Bu beni biraz zorladı ama çalışmanın ilerleyen sürecinde alan yazına yeni yeni çalışmalar eklendikçe bu durum benim açımdan olumsuzdan olumluya kaydı.” şeklinde ifade etmiştir.

Tez sürecinde yabancı dil kullanımı açısından sadece Ali problem yaşamayacağını ifade ederken, diğer katılımcıların tamamı bir problem teşkil ettiğini söylemişlerdir. Bu durumu Ali “Yabancı dilde belki biraz yabancı literatür tararken olabilir. Ama o anda problemi aşacağımı düşünüyorum, biraz daha yabancı dil çalışarak yabancı literatür tarayarak onlar da çözebileceğimi düşünüyorum.” şeklinde ifade etmiştir. Diğer taraftan Ayşe “Benim İngilizcem taradığım konuda çok Türkçe kaynak yok. Yabancı dilim de benim pekiyi değil yani. Sadece sınavında gerekli ve yeterli notları alıp çok okuduğunu anlama noktasında birazcık zaman kaybediyorum. O yüzden Türkçe literatürden 5 makaleyi bir günde yani şey yaparsam. Ne derler anlayacaksam. Yabancı da öyle olmuyor yani bir makaleyi bazen iki günde üç günde filan şey yapabiliyorum. Bir dil problemim var” şeklinde; Elif ise “Evet maalesef. O da şöyle ki. Ben aslında herhangi bir hazırlık eğitimi veya tam zamanlı dil eğitiminden geçmedim. Tamamen kendi gayretimle kendi uğraşım ile yabancı dili bir yerlere getirdim. Dolayısıyla bazı yerlerde sıkıntı yaşamadan devam ettirirken, bazı yerlerde eksik kaldığımı gördüm.” şeklinde görüşünü ifade etmiştir.

Tez sürecinde çalışmalarını sunacağı TİK üyeleri açısından katılımcıların tamamı bir problem yaşamayacaklarını ifade etmişlerdir. Örneğin bu durumu Ömer, “Kendi üniversitemizden öğretim üyeleri olacak. Bir de dışarıdan farklı üniversitelerden gelebilecek hocalarımızla gerçekleştirilecek bu sistem yani burada dışarıdan hani kendi üniversitemizdeki hocaları tanıdığımız için onlarla ilgili bir problem yaşamayacağımı düşünmüyorum.” şeklinde ifade ederken; tez teslim aşamasında olan Elif bu durumu “Hayır yaşamadım. Bu anlamda özellikle TÜİK üyeleri bana çok destek oldular. Yanlışlarım veya eksik olduğum noktalarda Beni hep destekleyici davrandılar.” şeklinde ifade etmiştir.

Yayın Yapabilme Açısından Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara “Yayın yapabilme açısından problemler yaşıyor musunuz? Cevabınız evet ise açıklayınız.” soru yöneltilmiş ve “Tez çalışmasından bir yayın yapabilme açısından değerlendiriniz.” ve “Tez çalışması dışında bir yayın yapabilme açısından değerlendiriniz.” derinleştirme soruları ile

katılımcıların yayın yapabilme yönünden problem yaşıyıp yaşamadıkları detaylı bir şekilde incelenmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda “Yayın yapabilmekteki problemler” teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7.
Yayın Yapabilmekteki Problemler

Kategori	Kod	Katılımcılar
Tez çalışmasından yayın yapma açısından	Problem görmüyorum	Ali, Ömer, Elif
	Problem yaşıyorum	Ayşe, Alp
Tez çalışması dışında yayın yapma açısından	Problem görmüyorum	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp

Katılımcılar tez çalışmasından yayın yapma açısından Ali, Ömer ve Elif problem yaşamadıklarını ifade ederlerken; Ayşe ve Alp problem yaşadıklarını belirtmişlerdir. Örneğin bu durumu Ömer “*Yayın yapabilme açısından doktora sürecinde aldığım eğitimden dolayı düşünmüyorum. Baştan aşağı bir makalenin nasıl yapılacağı hem ödevler hem yayın yapma gerçi yayınlanan yayınlarımızın olmasından dolayı bu açıdan şimdiye kadar süreç içinde bir problem yaşamadım bu birikimle bundan sonra da yaşayacağımı düşünmüyorum.*” şeklinde ifade ederek problem teşkil etmediğini söylemesine rağmen Ayşe “*Aslında Evet. Yüksek lisansımdan ondan oluşturduğum makalem var ama onun dışında bir projem var Onun dışında bir yayılım yok. Bunu da danışmanıma söylediğimde yani hak veriyor.*” şeklinde ifade ederek problem yaşadığını dile getirmiştir.

Katılımcılara tez çalışması dışında yayın yapabilme açısından problem yaşıyıp yaşamadıkları sorulduğunda katılımcıların tamamı problem yaşamadıklarını söylemişlerdir. Bu durumu örneğin Alp “*Hayır bir problem yaşamıyorum. Genel olarak bu süreçte yayın konusundan bir problem teşkil etmedi olmaz gibi de düşünüyorum.*” şeklinde görüşünü ifade ederken Elif “*O anlamda çok şanslıyım. Aslında gerçekten danışmanım beni bu açıdan çok destekledi. Ben ona ne zaman bir konu başlığı ile gitsem O her zaman bana destek oldu. Onun sayesinde çeşitli yayınlar yapabildik.*” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Mezun Olduktan Sonra Yaşanabilecek Problemler Açısından Katılımcı Görüşleri

Katılımcılara “Bu alanda mezun olduktan sonra problemlerle karşılaşacağınızı düşünüyor musunuz? Cevabınız evet ise ne tür problemlerle karşılaşabileceğinizi açıklayınız.” ve “Mezun olduktan sonra karşılaşabileceğiniz problemlere ilişkin çözüm önerileriniz nelerdir?” soruları yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşleri doğrultusunda “Mezun olduktan sonra yaşanan problemler” teması belirlenmiş olup, bu tema altında ortaya çıkan kategori ve kodlar Tablo 8’de verilmiştir:

Tablo 8.
Mezun Olduktan Sonra Yaşanan Problemler ve Çözüm Önerileri

Kategori	Kod	Katılımcılar
Kadro bulma açısından	Problem görüyorum	Ali, Ayşe, Ömer, Elif, Alp
	Kişisel olarak çok yayın yapılmalı	Ali
Çözüm önerileri	Eğitim kökenli doktora öğrencilerinin kadroya alınmalı	Ayşe, Ömer
	Doktorasını yapmış öğrencilere kadroların açılması	Elif

Katılımcıların tamamı alandan mezun olduktan sonra üniversiteler bünyesinde kadro bulma açısından sorun yaşayacaklarını ifade etmişlerdir. Örneğin bu durumu Ali “*Muhtemelen herhangi bir üniversiteye üniversitede Dr. öğretim üyesi olabilmek şansına sahip olabilecek miyiz? İş bulabilecek*

miyiz?Bu konuda bununla ilgili bir problem yaşarsak ki yaşayacağımızı düşünüyorum.” şeklinde ifade ederken; Ayşe “Bugüne kadar çok düşünmüyordum ama son birkaç haftadır yani başvuran İlan açılıyor mesela birileri başvuruyor. Onların seviyelerine baktığım zaman evet kendim birazcık yetersiz görüyorum, çünkü sadece doktora tezi yazmayla bir yerlerde kadro bulacağıma inancım yok. Doğrusu da budur.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Alanda kadro bulma açısından katılımcıların önerileri alındığında; Ali çok fazla yayın yapılması gerektiğini ifade ederken, Ayşe ve Ömer eğitim kökenli doktora öğrencilerinin kadroya alınması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu durumu Ali “Buna dair şöyle bir çözüm olabilir. Yine kişisel becerilere dayalıdır bu. Hani daha çok çalışma yaparak yayınlarını geliştirerek Hani cv’ni güçlendirerek bunu da çözüme kavuşturabiliriz.” şeklinde ifade etmiştir. Bununla birlikte Ayşe “Şimdi şöyle bir şey bizim de yani üç hocamızdan birisi eğitimidir. Birileri zamanında yerleşmiş yani o zamanlar birtakım şeyler daha kolaymış. Onlara da baktığımızda fen-edebiyat kökenli hocalarımızı kastediyor sanırım. Onlar da zaten kendi alanlarında bize benzer sıkıntı yaşadıkları için eğitime kaydırıldılar. Yani çok baştan beri gelen bir problem bunun yerine fen eğitimcilerinin alınması gerekir.” şeklinde önerisini belirtirken; Ömer “Önerim yani kadroların açılması yani o alanı işgal eden öğretim üyelerinin kendi alanlarına geçip yeni mezun olacak gerçekten bu alanda eğitim almış birisinin o kadrolara yerleştirilmesi bir öneri olabilir.” şeklinde önerisini belirtmiştir. Ayrıca doktorasını yapmış öğrencilere kadroların açılması gerektiğini ifade eden Elif “Kadro olmaması, açılacağı ile ilgili de bir belirtinin olmaması, hakikaten umut kırıcı bir şey. Yani olumsuz motive etti ve umut kırıcı bir şey. Bunun için doktora yapanlara yönelik kadroların açılması gerekir.” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Yapılan görüşmeler sonucunda katılımcıların doktora giriş sürecinde sorun yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu süreçte doktora seçim kriterleri ve yapılan mülakat açısından katılımcıların sorunlar yaşadıkları elde edilmiştir. Bununla birlikte katılımcıların doktora sürecinde bazı problemleri öngördükleri de belirlenmiştir. Bu kapsamda bulgular incelendiğinde; katılımcıların dersler, öğretim üyeleri ve derslere geliş gidiş açısından problemler öngördükleri görüşmeler neticesinde tespit edilmiştir. Elde edilen bulgular bazı çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Balı ve Dönmez, 2018; Karaman ve Bakırcı, 2010; Kurnaz ve Alev, 2009). Örneğin Kurnaz ve Alev (2009), lisansüstü öğrencilerin ders seçimi konusunda sıkıntı yaşadıklarını, öğretim üyelerini tanımadıklarını ve enstitü kriterlerine uyma konusunda sorunlarla karşılaştıklarını ifade ederken; Karaman ve Bakırcı (2010) ise belirlenen problemlere yönelik enstitü, öğretim üyesi, öğrenci ve idari personel kapsamında kapsamlı araştırmalar yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Belirtilen çalışmalardan elde edilen sonuçlar bu çalışmadan elde edilen sonuçları destekler niteliktedir.

Katılımcıların ders dönemine ilişkin problemleri incelendiğinde ders sayılarının fazla olduğu, ders programının belirlenmesinde sorun yaşandığı, ödev tesliminde anlaşmazlıklar ortaya çıktığı, bazı öğretim üyelerinin ders döneminde net isteklerini ortaya koyamadıkları, bazı öğretim üyelerinin idari görevlerinden dolayı derslerin boş geçebildiği, bu programda öğrenim gören öğrenciler arasında iletişimin çok az olduğu belirlenmiştir. Ders sayılarının fazla olduğuna yönelik elde edilen bulgular Çoruk, Çağatay ve Öztürk (2016) ve Balı ve Dönmez (2018) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermektedir. Bu kapsamda bu probleme yönelik Balı ve Dönmez (2018) yürüttükleri çalışmada, doktora öğrencilerinin zorunlu ders sayısının azaltılması ve seçmeli ders sayılarının artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Ayrıca Nayır (2011) tarafından yapılan çalışmada da lisansüstü programdan mezun olmak için gereken kredi sayısının fazla olduğu belirtilmiştir. Yürütülen bu çalışmada da öğrenciler; ders kredilerinin yükseltilmesi gerektiğini, öğretim üyelerinin dersler açarak öğrencilerin ders seçme konusunda sıkıntılarının giderilmesi gerektiği konusunda önerilerde bulunmuşlardır.

Doktora yeterlik sınavı kapsamında katılımcıların görüşleri alındığında sınav kapsamının çok geniş olduğu, hazırlık zamanının yetersiz olduğu, sınav aşamasında yazılı ve sözlü sınavın aynı gün yapıldığı problemleri ortaya konulmuştur. Bu kapsamda katılımcılardan bazıları öğretim üyelerinin kaynak önermeleri ve yazılı ve sözlü sınav arası sürenin daha uzun olması gerektiği konusunda önerilerde bulunmuşlardır. Bu yönüyle katılımcıların görüşleri doğrultusunda yeterlik sınavının kapsamı ve içeriği net olarak ortaya konabilir ve sözlü ve yazılı sınavlar farklı günlerde yapılabileceği yorumuna varılabilir.

Doktora programı çerçevesinde tez çalışmasına ilişkin katılımcı görüşleri alındığında tez önerisi verilirken süre sorunu olduğu, alan yazın taraması açısından sıkıntılar yaşandığı bazı katılımcılar tarafından ifade edilirken; tez çalışmasında yabancı dil kullanımı açısından sorunlar yaşandığı çoğu katılımcı tarafından ifade edilmiştir. Elde edilen sonuçlar Bitchener ve Basturkmen (2006), Cadman (1997) ve Gürel (2011) tarafından yapılan çalışmalarla benzerlik göstermesine rağmen; Barutçu ve Onaylı (2016) tarafından yapılan çalışmayla farklılık göstermektedir. Barutçu ve Onaylı (2016) yaptıkları çalışmada katılımcıların İngilizce dil kullanımı açısından çok sıkıntı yaşamadıklarını, hatta Türkçe çalışmalara göre İngilizce çalışmalar yapmanın daha kolay olduğunu ve bunun sebebini de İngilizce eğitim gören öğrencilerin alıştıkları düzeni devam ettirmelerinden kaynaklı olabileceğini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada da katılımcıların eğitimleri sürecinde İngilizce eğitime önem verilmemesinden dolayı tez ve yayın sürecinde yabancı dil kullanımı açısından sıkıntılar yaşadıkları ifade edilebilir.

Katılımcıların danışmanlarıyla hiçbir problem yaşamadıkları, aksine kendilerine her anlamda yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir. Elde edilen sonuç Gill, Russell ve Rayfield (2012) tarafından yapılan çalışmayla benzerlik göstermesine rağmen, Erichsen, Bolliger ve Halupa (2014) tarafından yapılan çalışmayla farklılık göstermektedir. Erichsen, Bolliger ve Halupa (2014), yürüttükleri çalışmada öğrencilerin danışmanlarından kısmen memnun olduklarını ifade etmişlerdir. Danışman desteğinin az olması öğrencilerde mutsuzluk, tez döneminin sorunlu geçmesi gibi birçok problemin oluşmasına sebep olabilmektedir (Pyhältö vd., 2016). Bununla birlikte öğrencilerin danışman seçiminde mutlu olmaları, doktora eğitimleri süresince gelişimlerine katkı sağlar (Ives ve Rowley, 2005). Yapılan çalışmada da öğrencilerin danışmanlarından tam destek gördüklerini ifade etmeleri, önemli ve değerli görülmektedir (McAlpine Amundsen ve Jazvac-Martek, 2010).

Fen bilimleri eğitimi doktora programından mezun olduktan sonra yaşanan ve yaşanabilecek problemler katılımcı görüşlerine göre incelendiğinde katılımcıların tamamı üniversiteler bünyesinde kadro bulmanın problem teşkil ettiğini ifade etmişlerdir. Bu probleme yönelik çözüm önerileri ise eğitim kökenli doktora mezunlarının kadroya alınması, doktorasını yapmış öğrenciler için kadro açılması ve kişisel olarak yayın sayısının artırılması yönündedir. Son yıllarda doktora mezunlarında ve öğretim üyelerinde önemli artışlar yaşanmakta (Özer, 2011) ve bu durum da kadro sorununu ortaya çıkarmaktadır. Araştırma bulgularından hareketle fen bilgisi eğitimi doktora öğrencilerinin eğitimleri boyunca karşılaştıkları problemlerin giderilmesi ve bu sürecin daha iyi bir şekilde yürütülmesi açısından şu önerilerde bulunulabilir:

- Doktora programına öğrenci alım sürecinde enstitüye evrak tesliminin elektronik ortamda yapılması, şehir dışından gelen adayların mağduriyet yaşamalarını engelleyeceği düşünülmektedir.
- Doktoraya öğrenci alım mülakatında belirlenen puan kıstaslarının yükseltilmesi, istekli ve başarılı öğrencilerin programa alımında önemli görülmektedir.
- Doktora programına alınan öğrencilerin kendilerini eksik hissettikleri alanlarda bilimsel hazırlık dersleri açılabilir.

- Bu alanda görev yapan öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarına yönelik ders açmaları sağlanarak, öğrencilerin istekleri doğrultusunda dersler almaları sağlanabilir. Bununla birlikte idari görevi olan öğretim üyelerinin ders açmaması, bu görevlerinden dolayı derslerin işlenmemesinin önüne geçecektir.
- Doktora yeterlik sınavının kapsamının belirlenmesi, sözlü ve yazılı sınavların farklı zamanlarda yapılması önerilmektedir.
- Doktora ve sonrası süreçte öğrencilerin çalışmalarında yabancı dil kullanımı açısından yaşayabilecekleri problemleri en aza indirmek için İngilizce ağırlıklı ders içeriklerinin programa eklenmesi önemli görülmektedir.
- Fen bilgisi eğitimi doktora programından mezun olduktan sonra akademik kadro bulma noktasında problemlerin önüne geçmek adına fen bilgisi alanında doktora yapmış öğrencilerin programa öğretim üyesi olarak tercih edilmeleri önerilmektedir.
- Doktora öğrencilerinin eğitimleri sürecinde ve sonrasında yaşadıkları problemlerin tespit edilmesi ve buna yönelik somut çözüm önerilerinin getirilmesi için çalışmanın kapsamı genişletilebilir.

Kaynakça

- Ağralıoğlu, N. (2013). Türkiye’de lisansüstü öğretim. *Journal of Higher Education and Science*, 3(1), 1-9.
- Alabaş, R., Kamer, S. T. ve Polat, Ü. (2012). Öğretmenlerin kariyer gelişimlerinde lisansüstü eğitim: tercih sebepleri ve süreçte karşılaştıkları sorunlar. *E-International Journal of Educational Research*, 3(4), 89-107.
- Aydemir, S. ve Çam, Ş. S. (2015). Lisansüstü öğrencilerinin lisansüstü eğitimi almaya ilişkin görüşleri. *Turkish Journal of Education*, 4(4), 4-16.
- Ayvacı, H. Ş., Ünal, S., Yıldız, M. ve Bakırcı, H. (2014). Lisansüstü öğrencilerinin zihinlerinde oluşturdukları öğretim modelinin belirlenmesi. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(22), 95-112.
- Bağrıacık Yılmaz, A., Su Tonga, E. ve Çakır, H. (2017). Lisansüstü eğitim öğrencilerinin aldıkları eğitim hakkındaki görüşlerinin değerlendirilmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-45.
- Baird, L. L. (1997). Completing the dissertation: Theory, research, and practice. *New Directions for Higher Education*, 99, 99-105.
- Bakioğlu, A. ve Gürdal, A. (2001). Lisansüstü tezlerde danışman ve öğrencilerin rol algıları: Yönetim için göstergeler. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 9-18.
- Balı, O. ve Dönmez, B. (2018). Problems of PhD students in educational sciences department and their suggestions for solutions, *İnönü University Journal of the Faculty of Education*, 19(3), 284-309.
- Barutçu, F. ve Onaylı, S. (2016). Tez sürecinde karşılaşılan zorluklar. *Eğitim Bilimlerinde Nitelikler ve Yenilik Arayışı İçinde* (ss. 678-690). Ankara: Pegem Akademi.
- Başer, N., Narlı, S. ve Günhan, B. (2010). Öğretmenlerin lisansüstü eğitim almalarında yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 129-135.
- Bektaş, O. (2021). Nitel araştırmada veri analizi. Mustafa Çelebi (Editör). *Nitel araştırma yöntemleri*. (s.166-179). Pegem Akademi.
- Bitchener, J. ve Basturkmen, H. (2006). Perceptions of the difficulties of postgraduate L2 thesis students writing the discussion section. *Journal of English for Academic Purposes*, 5(1), 4-18.

- Bogdan, R. C. veBiklen, S.K. (2007). *Qualitative research for education (Fifth edition)*. Boston: Pearson education.
- Bülbül, T. (2003). Ankara Üniversitesi, Eğitim bilimleri fakültesinde görev yapan öğretim üyelerinin lisansüstü öğretime öğrenci seçme sürecine ilişkin görüşleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 36(1-2), 167-174.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara.
- Cadman, K. (1997). Thesis writing for international students: A question of identity?. *English for Specific Purposes*, 16(1), 3-14.
- Cohen, L. veManion, L. (1994). *Research Methods in Education* (4. ed.). London: Routledge.
- Creswell, J.W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri: Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni* (Çev. M. Bütün, Selçuk B. Demir). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cropley, A. (2002). *Qualitative research methods: An introduction for students of psychology and education*. University of Latvia: Zinatne.
- Çavdar, A. (2001). Konuşma Metni. TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri (7): Bilim Adamı Yetiştirme- Lisansüstü Eğitim. Ankara: TÜBİTAK Matbaası.
- Çoruk, A., Çağatay, Ş. M. ve Öztürk, H. (2016). Lisansüstü eğitimde kayıt ve devam sorunları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 165-178.
- Darling-Hammond, L. (2010). *Evaluating teacher effectiveness: How teacher performance assessments can measure and improve teaching*. Washington, DC: Center for American Progress.
- Duan, X. veShan, G. (2013). Suggestions for graduate curriculum reform. In *Proceedings of AASRI Winter International Conference on Engineering and Technology (AASRI-WIET 2013)*, December 28-29, 2013, Saipan, USA, 202-203.
- Dursun, F. ve Yıldırım, V. Y. (2020). Eğitim programları ve öğretim alanındaki lisansüstü öğrencilerin lisansüstü öğrenim sürecine ilişkin görüşleri. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(3), 370-390.
- Erichsen, E. A., Bolliger, D. U. veHalupa, C. (2014). Student satisfaction with graduate supervision in doctoral programs primarily delivered in distance education settings. *Studies in Higher Education*, 39(2), 321-338.
- Ezebilö, E. E. (2012). Challenges in post graduate studies: assessments by doctoral students in a Swedish university. *Higher Education Studies*, 2(4), 49-57.
- Gill, B. E., Russell, M. ve Rayfield, J. (2012). An exploration of graduate student satisfaction with advising in departments of agricultural education, leadership, communications, and extension. *Journal of Agricultural Education*, 53(1), 5-17.
- Giorgi, A. (2009). *The descriptive phenomenological method in psychology: A modified Husserlian approach*. Pittsburg, PA: Duquesne University.
- Gürel, N. (2011). Challenges of dissertation writing in the foreign language and strategies used: The perceptions of dissertation supervisors. *Ekev Academic Review*, 15(49), 217-234.
- Ives, G. ve Rowley, G. (2005). Supervisor selection or allocation and continuity of supervision: PhD. students' progress and outcomes. *Studies in Higher Education*, 30(5), 535-555.
- İlhan, M., Sünkür, M. Ö. ve Yılmaz, F. (2012). İlköğretim öğretmen adaylarının lisansüstü eğitime yönelik tutumlarının incelenmesi (Dicle Üniversitesi Örneği). *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(23), 22-42.
- İlter, İ. (2019). Lisansüstü eğitime yönelik tutum ölçeği'nin Türk kültürüne uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 18(1), 263-284.
- İpek Akbulut, H., Şahin, Ç. ve Çepni, S. (2013). Doktora tez sürecinde karşılaşılan problemlerin belirlenmesi: Eğitim fakültesi örneği. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20, 50-69.
- Karakütük, K. (1989). Türkiye'de lisansüstü öğretim, sorunları ve çözüm önerileri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 22 (1), 505-528.
- Karaman, S. ve Bakırcı, F. (2010). Türkiye'de lisansüstü eğitim: Sorunlar ve çözüm önerileri. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 94-114.

- Kaya, S. (2014). Eğitim programları ve öğretimi anabilim dalı lisansüstü eğitimin değerlendirilmesi. *International Journal of Human Sciences*, 11(2), 802-826.
- Kayıkçı, K. ve Ercan, B. (2013). The evaluation of educational administration and supervision graduate programs in Turkey: A case study. *International Journal of Educational Research*, 4(3), 74-94.
- Kilmen, S. (2007). Lisansüstü eğitimi giriş sınavının ve lisans diploma notunun yüksek lisans başarısı yordama gücü. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(2), 176-189.
- Kurnaz, M. A. ve Alev, N. (2009). İlköğretim ve ortaöğretim lisansüstü öğrencilerinin ders seçimi yaklaşımları ve ilgili sorunları. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 6(3), 28-52.
- Larsson, J. ve Holmström, I. (2007). Phenomenographic or phenomenological analysis: does it matter? Examples from a study on anaesthesiologists' work. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 2(1), 55-64.
- Marshall, C. ve Rossman, G.B. (2006). *Designing qualitative research* (Fourth edition). California: Sage Publications
- McAlpine, L., Amundsen, C. ve Jazvac-Martek, M. (2010). Living and imagining academic identities: Perceptions of doctoral students and pre-tenure academics. In L. McAlpine & G. Akerlind (Eds.), *Visions of academic practice: The public and personal faces of becoming an academic in the social sciences* (pp. 125-154). London: Palgrave Macmillan.
- Nayır, F. (2011). Eğitim bilimleri alanında lisansüstü öğrenim görmekte olan müfettiş, okul yöneticisi ve öğretmenlerin sorunları. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 44(2), 199-222.
- Özer, M. (2011). Türkiye'de yükseköğretimde büyüme ve öğretim üyesi arzı. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 1(1), 23-26.
- Özmen, Z. M. ve Güç, F. (2013). Doktora eğitimi ile ilgili yaşanan zorluklar ve baş etme stratejileri: Durum çalışması. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 3(3), 214-219.
- Özoğlu, M. (2010). *Türkiye'de öğretmen yetiştirme sisteminin sorunları*. Ankara: SETA Vakfı Yayınları.
- Patton, M. Q. (2014). *Qualitative research and evaluation methods* (M. Butun & S. B. Demir, Trans. Eds.). Ankara, Turkey: Pegem.
- Philips, E. M. ve Pugh, D. S. (2005). *How to get a PhD: A hand book for students and their supervisors*. (5. Baskı). England: McGraw-Hill, Open University Press.
- Pyhältö, K., Peltonen, J., Rautio, P., Haverinen, K., Laatikainen, M. ve Vekkaila, J. (2016). *Summary report on doctoral experience in Uni OGS Graduate School at the University of Oulu*. Tapmere: Juvenes Print.
- Pyhältö, K., Toom, A., Stubb, J. ve Lonka, K. (2012). Challenges of becoming a scholar: A study of doctoral students' problems and well-being. *International Scholarly Research Network*, 1-12.
- Sayan, Y. ve Aksu, H. (2005). Akademik personel olmadan lisansüstü eğitim yapan bireylerin karşılaştıkları sorunlar üzerine nitel çalışma, lisansüstü eğitim. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, Özel Sayı:1, 59-66.
- Seidman, İ. E. (1991). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. New York: Teachers College Press.
- Sevinç, B. (2001). Türkiye'de lisansüstü eğitim uygulamaları, sorunlar ve öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 125-137.
- Smith, J. A. ve Osborn, M. (2008). Interpretative Phenomenological Analysis. In J. Smith, *Qualitative Psychology: A Practical Guide to Research Methods* (pp. 53-80). London: Sage.
- Tanyaş, B. (2014). Nitel araştırma yöntemlerine giriş: Genel ilkeler ve psikolojideki uygulamaları. *Eleştirel Psikoloji Bülteni (Psikolojide Araştırma ve Yöntem Tartışmaları Özel Sayısı)*, 5, 25-38.
- Tosun, A. (2001). Bilim Adamı Yetiştirme: Lisansüstü eğitim, *TÜBA Bilimsel Toplantı Serileri*, 7, 7-15.
- Tuzcu, G. (2003). Lisansüstü öğretim için yurtdışına öğrenci göndermenin planlanması. *Milli Eğitim Dergisi*, (160), 314-339.
- Türker, K. (1996). *Türkiye'de üniversite, bilim ve teknoloji politikaları*. 2. üniversite kurultayı bildiriler, Sarmal Yayınevi.
- Ünal, Ç. ve İter, İ. (2010). Sınıf öğretmenleri adaylarının lisansüstü eğitime olan tutumları (Fırat, Erzincan ve İnönü Üniversitesi Sınıf Öğretmenliği ABD Örneği). *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(2), 1-18.

- Varış, F. (1972). *Türkiye’de Lisansüstü Eğitim: Pozitif Bilimlerin Temel ve Uygulamalı Alanlarında*. Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayınları.
- Wright, T. (2003). Post graduate research students: People in context? *British Journal of Guidance & Counselling, 31(2)*, 209-227.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemler* (9. Baskı). Ankara.
- YÖK, (2016). *Lisansüstü eğitim ve öğretim yönetmeliği*. http://www.yok.gov.tr/documents/18755141/21995093/10_lisansustu_egitim_ve_ogretim_y%C3%B6netmeliği.pdf adresinden alınmıştır.
- YÖK, (2018). *Yükseköğretim bilgi yönetim sistemi*. <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden erişilmiştir.